

Vabariigi Valitsuse määruse
„Haavassoo looduskaitseala moodustamine ja kaitse-eeskiri” eelnõu
SELETUSKIRI

1. Sissejuhatus

Looduskaitseaduse § 10 lõike 1 alusel on Vabariigi Valitsusel õigus võtta ala kaitse alla ja kehtestada ala kaitsekord.

Määrusega moodustatakse Natura 2000 võrgustikku kuuluvale Haavassoo loodusalele siseriikliku kaitse tagamiseks Haavassoo looduskaitseala (edaspidi *kaitseala*) ja kehtestatakse kaitse-eeskiri. Ala on praegu osaliselt kaitse all Haavassoo hoiualana. Hoiualast moodustatakse kaitseala ja laiendatakse ala loodusala piiridesse eesmärgiga tagada direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta I lisas nimetatud metsa- ja soolupaigatüüpide kaitse.

Kaitseala asub Saare maakonnas Kärla vallas Hirmuste külas ja Lümända vallas Koimla külas.

Vabariigi Valitsuse määruse eelnõu on koostanud Keskkonnaameti Hiiu-Lääne-Saare regiooni kaitse planeerimise spetsialist Gunnar Raun (tel 457 6442, gunnar.raun@keskkonnaamet.ee), eksperdi hinnangu on andnud OÜ Kivirullija ekspert Tiit Leito, eelnõu kaitsekorra otstarbekust on kontrollinud Keskkonnaameti kaitse planeerimise peaspetsialist Roland Müür (tel 627 2184, roland.myyr@keskkonnaamet.ee). Eelnõu õigusekspertiisi on teinud Keskkonnaameti õigusosakonna jurist Madina Talu (tel 627 2178, madina.talu@keskkonnaamet.ee), keeleliselt toimetanud Siiri Soidro (tel 640 9308; e-post siiri.soidro@tlu.ee).

2. Eelnõu sisu, piirangute ja kaitse alla võtmise põhjendus

2.1. Kaitse eesmärkide vastavus kaitse alla võtmise eeldustele

Kaitseala kaitse-eesmärk on kaitsta loodusliku arengu kaudu metsa- ja sookoosluste elustiku mitmekesisust ning kaitsealuseid liike ja nende elupaiku; elupaigatüüpe, mida nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta nimetab I lisas. Need on allikad ja allikasood (7160), lubjarikkad madalsood lääne-mõõkrohuga (7210*), liigirikkad madalsood (7230), vanad looduspõõsad (9010*), vanad laialehised metsad (9020*), rohunditerikkad kuusikud (9050) ning soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*); liiki, mida Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2009/147/EÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta nimetab I lisas – must-toonekurge (*Ciconia nigra*); samuti kaitsealuseid taimeliike Russowi sõrmkäppa (*Dactylorhiza russowii*), saaremaa robirohtu (*Rhinanthus rumelicus subsp. Osiliensis*) ja tõmbiõiest luga (*Juncus subnodulosus*).

Vastavalt looduskaitseaduse §-le 7 on kaitseala kaitse alla võtmise eeldused ohustatus, haruldus, tüüpilisus, teaduslik, ajaloolis-kultuuriline või esteetiline väärtus või rahvusvahelistest lepingutest tulenev kohustus. Haavassoo looduskaitseala kaitse all olemise eelduseks on alale eesmärgiks seatud väärtuste ohustatus ja haruldus.

Haruldased ja ohustatud looduslikud metsa- ja sookooslused, metsa ning soo elupaigatüübid – allikad ja allikasood (7160), liigirikkad madalsood (7230), lubjarikkad madalsood lääne-mõõkrohuga (7210*), vanad looduspõõsad (9010*), vanad laialehised metsad (9020*), rohunditerikkad kuusikud (9050) ja soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*) on haruldaste ja

ohustatutena lisatud direktiivi 92/43/EMÜ I lisse. Neist lubjarikkad madalsood lääne-mõõkrohuga (7210*), vanad loodusmetsad (9010*), vanad laialehised metsad (9020*) ning soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*) on märgitud, kui esmatahtsad elupaigad, mille kaitse tagamise osas on Euroopa Liidul ja selle liikmesriikidel eriline vastutus.

Must-toonekurg (*Ciconia nigra*) on väheneva arvukusega linnuliik, kes on Eesti punase nimestiku järgi ohualtis seisus ning kes on arvatud looduskaitsealuse alusel haruldase ja hävimisohus liigina I kategooria kaitsealuste liikide hulka. Looduskaitsealuse § 48 lõike 1 kohaselt tuleb tagada I kaitsekategooria liikide kõikide teadaolevate elupaikade või kasvukohtade kaitse kaitsealade või hoiualade moodustamisega või püsielupaikade kindlaksmääramisega. Lisaks kuulub must-toonekurg direktiivi 2009/147/EÜ I lisse, kuhu kuuluvad need linnuliigid, mida peetakse Euroopa territooriumil ohustatuks. Must-toonekure elupaikadeks on eelkõige vanad, minimaalse häirimise ja soodsate toitumispaikadega looduslikult mitmekesised metsamassiivid. Lisaks must-toonekurele elab talle pesituspaigaks sobivates vanades metsades veel kuni 400 ohustatud liiki (Must-toonekure kaitse tegevuskava 2009–2013). Seega toimib must-toonekurg teiste ohustatud liikide suhtes katusliigina. Must-toonekure arvukus on langenud 1980-ndate aastate alguse 250-lt pesitsevalt paarilt tänase 100–115 paarini.

Russowi sõrmkäpp (*Dactylorhiza russowii*) levib hajusalt üle kogu Eesti, kuid leiukohtade hulk on „Eesti taimede levikuatlase“ andmetel viimastel aastakümnetel vähenenud. Eesti punase raamatu nimestiku järgi on tegu ohualtis seisus oleva liigiga (arvukuse trendi on hinnatud vähenevaks) ning on arvatud looduskaitsealuse alusel haruldase ja hävimisohus liigina II kategooria kaitsealuste liikide hulka. Russowi sõrmkäpa elupaikadeks on valdavalt liigirikkad soostuvad niidud ja allikasood, mille seisundi paranemisest sõltub ka liigi hea seisund. Ohuteguriks on eelkõige sobivate soode kuivendamine. Keskkonnaregistrisse on kantud üle 250 leiukoha.

Saaremaa robirohi (*Rhinanthus rumelicus subsp. Osiliensis*) on „Eesti taimede levikuatlase“ andmetel Eestis haruldane ning esineb vaid Lääne-Saaremaal. Tegemist on endeemse liigiga. Eesti punase raamatu nimestiku järgi on tegu ohualtis seisus oleva liigiga (arvukuse trendi on hinnatud stabiilseks) ning on arvatud looduskaitsealuse alusel haruldase ja hävimisohus liigina II kategooria kaitsealuste liikide hulka. Saaremaa robirohu elupaikadeks on eelkõige allikasood. Soodsa seisundi tagamiseks vajab liik, kas püsivalt või ajutiselt liigniisket või märga kasvukohta, mis valgustingimuste poolest oleks, kas valgusküllane või poolvarjus. Saaremaa robirohu populatsiooni kogusuurust võib praeguse seisuga määratleda ca 32 000 isendiga ja keskkonnaregistrisse on kantud üle 60 leiukoha. Üheaastase liigi isendite arv võib aastate lõikes märkimisväärselt kõikuda ja sellest lähtuvalt on võimalik tema seisundit soodsaks lugeda juhul, kui isendite koguarv püsib vahemikus 25 000–35 000.

Tõmbiõiene luga (*Juncus subnodulosus*) on „Eesti taimede levikuatlase“ andmetel Eestis haruldane ning esineb vaid Lääne-Saaremaal. Eesti punase raamatu nimestiku järgi on tegu ohualtis seisus oleva liigiga (arvukuse trendi on hinnatud stabiilseks) ning on arvatud looduskaitsealuse alusel haruldase ja hävimisohus liigina II kategooria kaitsealuste liikide hulka. Tõmbiõiene loa elupaikadeks on eelkõige allikasood ja liigirikkad madalsood, mille seisundi paranemisest sõltub ka liigi hea seisund. Ohuteguriks on eelkõige sobivate soode kuivendamine. Keskkonnaregistrisse on kantud üle 20 leiukoha.

2.2. Kaitse alla võtmise otstarbekus

Haavassoo looduskaitseala moodustatakse olemasoleva Haavassoo hoiuala baasil. Seega ei ole tegemist uue kaitstava loodusobjektiga, vaid kaitstava ala tüübi muutmisega, laiendamise ja uue kaitsekorra kehtestamisega. Planeeritav looduskaitseala on väga kõrge looduskaitsealuse väärtusega, see on pindalaliselt suur ja terviklik ala, kus loodusväärtuslike elupaikade protsent on kõrge ja

inimmõju on olnud läbi aegade suhteliselt väike. Kuna alal esinevad metsa- ja sookooslused on kogu maailmas väga piiratud levikuga ning neil on teaduslik ja elustiku mitmekesisuse säilimist toetav väärtus, siis on otstarbekas ala edaspidine kaitse. Kaitstava ala tüübi muutmise hoiualast looduskaitsealaks on otstarbekas, sest võimaldab ala terviklikumat kaitset ja täpsema katsekorra kehtestamist.

Kaitseala eesmärkideks olevad haruldased ja ohustatud looduslikud metsa- ja sookooslused, metsa- ja soo elupaigatüübid: lubjarikkad madalsood lääne-mõõkrohuga (7210*) on inventeeritud kaitseala põhjaosa lahustüki laiendusel Mari Reitalu, Indrek Otsa ja Andrus Kuusi tehtud inventuuriga 1997. aastal ning Tiit Leito kordusinventuuriga 2009. aastal. Antud elupaigatüüp esineb alal esinduslikkuse hinnanguga A (üliväärtuslik), moodustades 4% kaitsealast. Allikad ja allikasood (7160), mille esinduslikkuse hinnanguks on A (üliväärtuslik), on inventeeritud kaitseala lõunaosa lahustükil, moodustades 5% kaitsealast ning liigirikkad madalsood (7230) esinduslikkuse hinnanguga valdavalt B (väärtuslik) kaitseala lõuna- ja põhjaosa lahustükil Ülle Püttsepa ja Illi Tarmu tehtud Eestimaa Looduse Fondi inventuuriga 1993. aastal, piire on ortofoto alusel hiljem korrigeeritud. Antud elupaigatüüp moodustab 20% kaitsealast. Vanad loodusmetsad (9010*), vanad laialehised metsad (9020*) ja rohunditerikkad kuusikud (9050) on inventeeritud kaitseala lõuna- ja põhjaosa lahustükil Ülle Püttsepa ja Illi Tarmu tehtud Eestimaa Looduse Fondi inventuuriga 1993. aastal, Tarmo Niitla ja Erki Uustalu tehtud Eestimaa Looduse Fondi inventuuriga 2002. aastal, Mari Reitalu ja Veljo Volke 2008. aastal tehtud inventuuriga ja 2009. aastal Tiit Leito tehtud inventuuriga kaitseala põhjaosa lahustüki laiendusel. Antud elupaigatüübid moodustavad vastavalt 5%, 0,3% ja 6% kaitsealast. Soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*) on inventeeritud peamiselt 2009. aasta Tiit Leito tehtud inventuuriga kaitseala põhjaosa lahustüki laiendusel, moodustades 15% kaitsealast. Antud elupaigatüüpide esinduslikkuse hinnangud varieeruvad vahemikus A–C (üliväärtuslik kuni küllaltki väärtuslik).

Russowi sõrmkäpa kasvukohaks on kaitsealal keskkonnaregistri andmetel inventeeritud 1993., 1994. ja 1997. aastal kokku ligi 75 ha. Saaremaa robirohu kasvukohaks on kaitsealal inventeeritud 2010. aastal 0,49 ha ja arvukuseks 500 generatiivset taime. Tõmbiõiese loa kasvukohaks on kaitsealal inventeeritud 1993. aastal ligi 32 ha, kus 2010. aasta soode inventuuri raames leiti taas tõmbiõiest luga kasvamas, kuid keskkonnaregistrisse märget ei tehtud, sest antud soo ei olnud inventeeritavate soode hulgas.

Lisaks eelpool nimetatud loodusväärtustele on Haavassoo looduskaitseala kaitse alla võtmine oluline teistegi haruldaste ja ohustatud taime- ja loomaliikide kaitseks. Samas pole nende kaitse-eesmärgiks seadmine vajalik – eesmärgiks seatavate katusliikide ja -elupaikade kaitseks kehtestatav kaitsekord peab tagama kõigi siinsete kaitset vajavate taimede ja loomade soodsa seisundi säilimise. Teadaolevatest III kategooria kaitsealustest liikidest, mida ei ole seatud kaitseala kaitse-eesmärgiks, esineb kaitsealal harilikku käoraamatut (*Gymnadenia conopsea*), sooneiuvaipa (*Epipactis palustris*), kuradi-sõrmkäppa (*Dactylorhiza maculata*), kahkjaspunast sõrmkäppa (*Dactylorhiza incarnata*), vööthuul-sõrmkäppa (*Dactylorhiza fuchsii*), laialehist neuuvaipa (*Epipactis helleborine*), tumepunast neuuvaipa (*Epipactis atrorubens*), lääne-mõõkrohtu (*Cladium mariscus*), roomavat öövilget (*Goodyera repens*), harilikku porssi (*Myrica gale*), kahelehist käokeelt (*Platanthera bifolia*), aas-karukella (*Pulsatilla pratensis*) ja pruunikat pesajuurt (*Neottia nidus-avis*) ning sookurget (*Grus grus*), harilikku kärnkonna (*Bufo bufo*), musträhni (*Dryocopus martius*), väike-kirjurähni (*Dendrocopos minor*), hiireviud (*Buteo buteo*), värbkakku (*Glaucidium passerinum*), kodukakku (*Strix aluco*) ja hoburästast (*Turdus viscivorus*). Nimetatud liikidest on Haavassoo hoiuala kaitse-eesmärgiks sookurg, kuid Eesti punase raamatu nimestiku järgi on tegu ohuvälise liigiga, kaitse tagab juba elupaiga kaitse ja seetõttu puudub vajadus sookurget looduskaitseala kaitse-eesmärgiks lisada. Lisaks leidub ka 0,9 ha sinihelmikakooslusi (6410), kuid väikese pindala tõttu ei ole seda kaitse-eesmärgiks lisatud.

Lisaks eespool kirjas olevale on Haavassoo looduskaitseala kaitse all hoidmine põhjendatud ka asjaoluga, et kaitseala asub Haavassoo looduslal, mille puhul on tegemist Natura võrgustikku kuuluva alaga.

2.3. Kaitstava loodusobjekti tüübi valik

Kaitseala tüübiks on valitud looduskaitseala, kuna kaitsealal on peamiseks kaitse-eesmärgiks looduslike elupaikade ja liikide kaitse ning levinum on protsessikaitse. Hoiuala kaitsekord ei taga antud juhul piisavat kaitset, sest on mõeldud rohkem loomastiku, taimestiku ja seenestiku soodsa seisundi tagamiseks. Looduskaitseala kaitsekord võimaldab tagada ka nende metsaosade säilimise, mis on olulised metsa kui terviku ja elustiku mitmekesisuse kaitseks, aga ei vasta hetkel konkreetsele elupaigatüübile. Kuna alal esinevad mitmed erinevad loodusväärtused (kooslused ja liigid), siis püsielupaiga moodustamine ei ole otstarbekas, kuna see moodustatakse peamiselt kaitsealuste liikide ja nende elupaikade, mitte erinevate väärtustega looduskompleksi, kaitseks.

2.4. Kaitstava loodusobjekti välis- ja vööndi piir

Kaitseala piiritlemisel on lähtutud põhimõttest, et kaitsealasse on hõlmatud kaitset vajavad loodusväärtused ning ala piirid peavad olema looduses selgelt tuvastatavad ja üheselt mõistetavad. Seetõttu on piiritlemisel kasutatud selgepiirilisi ja ajas vähe muutuvaid objekte (ojad, metsasihid, kraavide kaldad, mõõdistatud maaüksused ja teed). Kaitseala piir on kantud kaardile kasutades alusena Eesti põhikaarti (mõõtkava 1:10 000) ja maakatastri andmeid seisuga oktoober 2012.

Kaitseala kogupindala on 398,7 ha. Kaitseala maaomandist moodustab riigimaa 134,2 ha, jätkuvalt riigiomandis olev maa 152,6 ha ja eramaa 111,9 ha. Võrreldes Vabariigi Valitsuse 27. juuli 2006. a määrusega nr 176 kehtestatud Haavassoo hoiualaga, 267,6 ha, suureneb kaitstava ala pindala umbes 131 ha võrra. Lisanduvast maa-alast moodustab riigimaa ligi 102 ha ja eramaa ligi 29 ha.

Kaitseala välispiir, mis on ühtlasi ka sihtkaitsevööndi piir, on piiritletud kahe lahustükina, sest lahustükkide vahel paikneva vana talukoha ja seda läbiva kruusatee ning raietega rikutud metsaala kaitseala koosseisu arvamine ei ole põhjendatud. Kaitseala lõunaosa lahustüki välispiir kulgeb lääneosas mööda maaüksuste piire, mis jätab Riksu oja kaitseala sisse, võimaldades kontrollida erandina lubatavaid oja hooldustöid. Lõunaosas kulgeb välispiir piki maaparanduskraavi kallast, jättes kraavi kaitseala koosseisust välja. Kuna tegemist on kraaviosaga, mis on eesvooluks pikemale kraavile ja kaitsealaga piirnemise ulatus väike, siis eeldatav mõju veerežiimile ei ole nii oluline, et peaks kraavi arvama kaitseala koosseisu võimalikuks hooldustöö reguleerimiseks. Idaosas kulgeb välispiir mööda metsasihti, siis mõttelise sirgena Kalda maaüksuse (katastritunnus 37301:006:0113) edelanurka ja edasi mööda maaüksuste piire ning põhjaosas mööda keskpingeliini, mis piirneb kaitsealaga. Kaitseala põhjaosa lahustüki välispiir kulgeb paiguti väga liigendatult, kuid puudub parem piiritlemisvõimalus, sest seda ei luba väärtuslike koosluste või maaüksuste piiride paiknemine. Kaitseala põhjaosa lahustüki välispiir kulgeb lääneosas piki kruusateed, mis jääb kaitsealast välja, lõuna- ja idaosas mööda maaüksuste piire ja osaliselt on kasutatud mõttelisi sirgeid maaüksuste nurgapunktide vahel, et haarata kaitseala koosseisu ainult väärtuslike kooslusi. Sopistusena on välja jäetud Annuniidi (katastritunnus 37301:006:0143) maaüksus, sest õueala arvamine kaitseala koosseisu ei ole põhjendatud. Kaitseala välispiir põhjaosas arvestab maaüksuste piire. Seega arvestab välispiir olemasolevate looduslike tingimustega ja on looduses enamasti väga hästi jälgitav.

Vastavalt eelnõukohasele kaitse-eeskirjale kuulub kaitseala tervikuna Haavassoo sihtkaitsevööndisse. Sihtkaitsevööndi režiim on vajalik metsa- ja sookoosluste loodusliku arengu tagamiseks ning seeläbi elustiku mitmekesisuse, sh kaitsealuste liikide elupaikade säilimiseks. Rohkemate vööndite tegemine ei ole põhjendatud, sest kaitsealal paiknevate kaitse-eesmärkide

kaitse tagamiseks ei ole vaja kehtestada asukohapõhiseid erisusi kaitsekorras. Arvestatud on ka must-toonekure kaitsevajadusega (*Ciconia nigra*) ja tulenevalt pesa asukohast ei peeta põhjendatuks ajaliste liikumispiirangute kehtestamise eesmärgil eraldi vööndi tegemist. Liikumispiirangute seadmata jätmist saab käsitleda kompromisslahendusena, kus on lähtutud piirangu proportsionaalsusest.

2.5. Kaitsekord

2.5.1. Kaitsekorra kavandamine

Kaitsekorra väljatöötamisel on arvestatud kaitsealal esinevaid loodusväärtusi (eksperdid Tiit Leito, Indrek Ots, Andrus Kuusi, Ülle Pütsepp, Illi Tarmu, Tarmo Niitla, Erki Uustalu, Mari Reitalu ja Veljo Volke) ning kaitseala tsoneeringu ja kaitse-eeskirja kohta koostatud ekspertarvamust (Tiit Leito 2010. a).

Kaitse-eeskirjaga kehtestatud piirangud on sätestatud ulatuses, mis tagavad kaitsealal esinevate liikide ja looduslike elupaikade soodsa seisundi ning oleksid proportsionaalsed. Vastavalt kaitsekorra eripärale ja majandustegevuse piiramise astmele on kaitseala tervikuna määratud (looduslikuks) sihtkaitsevööndiks.

Seniste hoiuala piiride muutmiseks ja kaitsekorra uuendamiseks tunnistatakse käesoleva määrusega kehtetuks Vabariigi Valitsuse 27. juuli 2006. a määruse nr 176 „Hoiualade kaitse alla võtmine Saare maakonnas“ § 1 punkt 29 ning määruse lisas olev Haavassoo hoiuala kaart.

Käesoleva kaitse-eeskirja eelnõu ei reguleeri kaitsealal kalapüüki, sõitmist veekogudel ning lautri või paadisilla ehitamist, kuna alal ei ole selleks sobivaid veekogusid. Samuti ei kasva kaitsealal pilliroogu ega adru ning sellest tulenevalt ei ole vajadust reguleerida kaitse-eeskirjas nende varumist.

2.5.2. Sihtkaitsevööndi kaitsekord

Sihtkaitsevööndi kaitsereežiim on vajalik kaitseala eesmärkide saavutamiseks ja loodusväärtuste säilimiseks. Sihtkaitsevööndi režiim võimaldab tagada metsa- ja sookoosluste loodusliku arengu. Alal on suur soostuvate ja soolehtmetsade (9080*) osatähtsus, neist esinduslikumad on liigirikkad ja enamasti looduslikus seisundis olevad lodumetsad. Paiguti on osade puude vanus 150–180 aastat. Seega on tegemist eeldatavalt primaarsete metsakooslustega. Erilist tähelepanu pälvivad paiguti levinud liigirikkad sega- ja salumetsad mitmel soosaarel, kus on vanade (140–180 aastat) puude osatähtsus suhteliselt suur. Esineb olulisel määral laialehelisi puid, mis paiguti moodustavad omaette vanade laialehiste metsade elupaigatüübi (9020*), mis kuulub meie kliimavöötmes haruldaste metsakoosluste hulka. Eraldi äramärkimist vajab tamme sage esinemine peaaegu kõikides kooslustes, kas siis üksikute vanade madalakasvuliste puudena soos või ka alusmetsa liigina vanades metsades. Viljakates kasvukohtades võib tamme leida ka paiguti peapuuliigina metsa esimeses rindes. Niisugused kooslused on omased just Saaremaale, kuid väga haruldased mujal Eestis. Alale tervikuna on iseloomulik ka kuuse suur osatähtsus nii üksikpuudena soodes kui ka metsakooslustes.

2.5.2.1. Lubatud tegevused

Kaitse-eeskirja kohaselt on inimestel lubatud kogu kaitsealal viibida, korjata marju, seeni ja muid metsa kõrvalsaadusi ning pidada jahti. Inimeste liikumist ja loodusandide kasutamist pole piiratud, kuna need tegevused ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärkide saavutamist. Samuti ei häiri inimeste liikumine kaitsealal must-toonekure pesitsemist, sest tulenevalt pesa asukohast on häirimise

tõenäosus väike. Pesa on hästi varjatud ja raskesti ligipääsetav ning pesa lähiümbrus ei ole marja-ega seenemets, mida külastataks. Viimastel aastatel ei ole must-toonekurg seal pesitsenud. 2010. aastal asustas pesa hiireviu, 2011. aastal käis üks must-toonekure isaslind pesa ehitamas, kuid paarilist ei leidnud ja 2012. aastal pesa ei asustatud. Must-toonekure elupaigavaliku ja elupaiga kvaliteedi uuring Eestis (Rosenvald 2002, Rosenvald & Lõhmus 2003, Kotkaklubi avaldamata andmed) toob välja asjaolu, et liik on pesapaiga suhtes väga valiv eelistades inimtegevusest kaugel ja jõgede läheduses asuvaid vanemaid puistusid ning vältides pesitsemist metsaservas. Seega on jätkuvalt tagatud kõik eeldused, et must-toonekurg võiks alal uuesti pesitsema hakata ja taasasustamist ei mõjuta vahepealne pesitsuspauusi pikkus. Arvestades senist pesa asustatust, paiknemist ja asjaolu, et elupaik antud piirkonnas on must-toonekurele sobiv, on mõistlik eraldi liikumispiiranguga sihtkaitsevööndi tegemine alles peale uue pesa tegemist antud piirkonda või pesitsuse taastumisel vanas pesas. See annab aluse õigustatumaks inimeste liikumise piiramiseks ja piiranguala ulatuse täpsemaks kehtestamiseks, vähendades võimalikku häirimise tõenäosust. Lisaks ei kahjusta jahipidamine kaitsealal kaitse-eesmärkideks olevate loodusväärtuste soodsat seisundit, sest sellega ei kaasne metsa- ja sooelupaigatüüpide ning taimeliikide soodsat seisundit kahjustavaid tegevusi (nt raied, pinnase kahjustamine, liigne tallamine). Must-toonekure pesakoha juures tehakse ajujahti väljaspool pesitsusaega ja näiteks hiilimis- või varitsusjahi pidamiseks on asukoht ebasoodne. Kaitseala vahetus läheduses asuvad jahikantslid ja soolakud. Metssigade arvukuse reguleerimise eesmärgil on soovitatav pidada jahti, et metssead ei ohustaks kaitstavate orhideeliikide kasvukohti.

Kaitsealal on lubatud korraldada kuni 25 osalejaga rahvaüritust. Rohkem kui 25 osalejaga rahvaürituse korraldamine on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul. Teadaolevalt huvi rahvaürituste korraldamiseks ei ole. Rahvaüritusi hakatakse reguleerima alates 26 osalejast, sest loa andmisel saab kaitseala valitseja seada tingimusi, mille järgimine väldib loodusväärtuste kahjustamist. Seega on rahvaürituste korraldamine võimaldatud piisava paindlikkusega tingimustel, mis loodust ei ohusta.

Kaitsealal on lubatud sõidukiga sõitmine teedel. Sõidukiga ja maastikusõidukiga sõitmine väljaspool teid on lubatud järelevalve- ja päästetöödel, käesoleva määrusega lubatud töödel, kaitseala valitsemise ja kaitse korraldamisega seotud töödel, kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel ning liinirajatiste hooldustöödel rajatiste trassidel. Sõidukiga sõitmise lubamine ainult teedel on õigustatud, sest nii ei kahjustata kaitstavaid kooslusi. Kaitse-eesmärgiks olevatel sookooslustel sõitmine jätab sõiduki muljutud jäljed aastakümneteks nähtavaks, kahjustab koosluse struktuuri ja mõjutab pikka aega selle funktsioneerimist. Erandina on vajalike tööde tegemiseks lubatud sõita ka väljaspool teid. Metsa- ja põllumajandustöid erandite nimistus ei ole, kuna neid kaitsealal ei tehta: mets jäetakse looduslikule arengule ja põllumajandusmaid kaitsealal ei ole. Väljaspool teid lubatakse sõita liinirajatiste hooldustöödel rajatiste trassidel, sest kaitseala lõunaosas asuva lahustüki põhjaosas piirneb kaitseala keskpingeliiniga ja Annuniidi maaüksusel (katastritunnus 37301:006:0143) läheb keskpingeliin läbi kaitseala.

Kaitseala valitseja nõusolekul on kaitsealal lubatud telkimine. Telkimist lubatakse erandina, sest selleks ettevalmistatud kohti kaitsealal ei ole ja ei ole ka plaanis rajada, kuid kaitseala valitseja nõusolek võimaldab seda mõjuval põhjusel tingimuste seadmisega lubada. Mõjuvaks põhjuseks võib olla näiteks varjetelgi kasutamine loomade jälgimisel, näiteks teadusuuringutel. Koosluste kujundamist vastavalt kaitse-eesmärgile ja kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks vajalikku tegevust ette näha ei ole, sest kaitseala jätmise looduslikule arengule ei ohusta kaitse-eesmärkideks seatud loodusväärtuste soodsat seisundit. Küll aga tuleb koosluste kujundamine ja kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks vajalik tegevus vajaduse korral kõne alla kaitseala valitseja nõusolekul. Vajalikuks võib see osutada kraavide sulgemisel, et tagada soo elupaigatüüpide soodsat seisundit. Liigikaitseks võib vajalikuks osutada võsaraie saaremaa robirohu valgustingimuste parandamiseks. Kaitseala valitseja nõusolekul on kaitsealal lubatud olemasolevate teede ja ehitiste

hooldustööd, sest kaitsealal on hooldust vajavad keskpingeliinid ja tee, mis viib Haavassoo (katastritunnus 37301:006:0122) kinnistul oleva algse taluõuekohani. Vajalikuks võib osutada keskpingeliini aluse võsa ja teele langenud puude eemaldamine ning vajaduse korral ka tee täitmine kruusaga. Lisaks võib vajalikuks osutada külastuskorraldusliku objektina kaitseala tarbeks rajatava infotahvli hooldus. Vajadus infotahvli paigaldamiseks määratakse kaitseala kaitsekorralduskavaga.

2.5.2.2. Keelatud tegevused

Sihtkaitsevööndis on kooskõlas kaitse-eeskirjaga sätestatud erisustega keelatud majandustegevus, loodusvarade kasutamine, uute ehitiste püstitamine, olemasolevate maaparandussüsteemide hoiutööd ja veerežiimi taastamine ning lõkketegemine. Kaitsealal on tegemist metsa- ja sookooslustega, kus on registreeritud direktiivi 92/43/EMÜ I lisa elupaigatüübid. Elupaikadele tuleb tagada soodsa seisundi säilimine, st nende looduslik levila on muutumatu suurusega või laieneb. Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud uue ehitise püstitamine algsel taluõuekohal kaitsealal paikneva kinnistu tarbeks, rajatiste püstitamine kaitseala tarbeks ja Riksu oja hooldustööd. Uute ehitiste püstitamine on keelatud, et vältida väärtuslike metsa- ja sooelupaikade kahjustamist, kuid kaitseala valitseja nõusolekul uue ehitise püstitamine algsel taluõuekohal võimaldab ehitamist kaitsealal paikneva Haavassoo (katastritunnus 37301:006:0122) kinnistu tarbeks, kus asub kaitseala ainuke algne taluõuekoht. Kinnistu omanik on avaldanud soovi kunagise eluaseme varemete asukohale ehitada kuni 10 ruutmeetrise väikeehitise. Väikeehitise püstitamine antud kohas ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärke. Keeld puudutab lisaks uue tee või tehnovõrgurajatise rajamist, sest see kahjustaks väärtuslikku metsakooslust. Maja vundament asub kinnistu põhjaosas Karolimetsa maaüksusest (katastritunnus 37301:006:0203) u 60 m läänes. Kaitseala valitseja nõusolekul rajatiste püstitamine kaitseala tarbeks võimaldab vajadusel paigaldada loodushariduse eesmärgil infotahvleid, millel on tähtis osa külastajatele info jagamisel. Olemasolevate maaparandussüsteemide hoiutööd on keelatud, sest kaitsealal esineb vanu sookooslusi läbivaid kraave, mida ei tohi hooldada soo elupaigatüüpide soodsa seisundi tagamiseks. Olemasolevate maaparandussüsteemide veerežiimi taastamine on keelatud, kuna see kahjustaks kaitse-eesmärgiks olevate elupaikade seisundit. Erandina tohib kaitseala valitseja nõusolekul teha Riksu oja hooldustöid, sest oja on eesvooluks teistele kraavidele. Nõusoleku andmisel saab kaitseala valitseja seada hooldustöödele tingimusi ja hooldustöid keelata, kui need võivad mõjutada soo veerežiimi ja sellega kahjustada soo elupaigatüüpide soodsat seisundit. Lõkketegemine kaitsealal ei ole lubatud, sest kaitseala valitseja nõusolekul selleks ette valmistatud ja tähistatud kohti seal ei ole ning nende rajamiseks vajadus puudub. Keeld aitab vältida väärtuslike metsaelupaikade tahtmatut kahjustamist.

2.5.3. Tegevuste kooskõlastamine kaitseala valitsejaga

Tegevus, mis on keelatud, kui selleks ei ole kaitseala valitseja nõusolekut, on määratletud vastavalt looduskaitseaduse § 14 lõikele 1. Kaitseala valitseja nõusolekuta on kaitsealal keelatud muuta katastriüksuse kõlvikute piire ja kõlvikute sihtotstarvet, koostada maakorralduskava ja teostada maakorraldustoiminguid, kehtestada detailplaneeringut ja üldplaneeringut, anda nõusolekut väikeehitise ehitamiseks, anda projekteerimistingimusi ja ehitusluba, rajada uut veekogu, mille pindala on suurem kui viis ruutmeetrit, kui selleks ei ole vaja vee erikasutusluba, ehitusluba või nõusolekut väikeehitise ehitamiseks ning jahiulukeid lisaõõta.

Kaitseala valitseja ei kooskõlasta tegevust, mis kaitse-eeskirja kohaselt vajab kaitseala valitseja nõusolekut, kui see võib kahjustada kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamist või kaitseala seisundit. Kui tegevust ei ole kaitseala valitsejaga kooskõlastatud või tegevuses ei ole arvestatud kaitseala valitseja kirjalikult seatud tingimusi, mille täitmisel tegevus ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärgi

saavutamist või kaitseala seisundit, ei teki isikul, kelle huvides nimetatud tegevus on, vastavalt haldusmenetluse seadusele õiguspärasest ootust sellise tegevuse õiguspärasuse osas. Keskkonnaministeeriumil või Keskkonnaametil kui keskkonnamõju hindamise järelevalvajal on õigus määrata kaitseala kaitseks keskkonnanõudeid, kui kavandatud tegevus võib kahjustada kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamist või kaitseala seisundit.

Praktikas on tingimuste esitamine kõige enam kasutatav võtte, millega välditakse kaitsealadel majandustegevuse kahjustavat mõju. Enamasti ei keelata tegevust, mis on kaitse-eeskirjas lubatud kaitseala valitseja nõusolekul, vaid püütakse kaalutlusõiguse kaudu leida lahendus, kus tegevus loodusväärtusi ei kahjusta, ühitades looduskaitse ja arendushuvid.

3. Menetluse kirjeldus

Haavassoo looduskaitseala kaitse-eeskirja esimene avalik väljapanek toimus 28. juunist – 11. juulini 2010. a Keskkonnaameti Hiiu-Lääne-Saare regiooni Kuressaare kontoris ning Lümända ja Kärla Vallavalitsuses. Teade kaitse-eeskirja avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu kohta ilmus 26. juunil 2010. a üleriigilise levikuga ajalehes Postimees ja kohalikus ajalehes Meie Maa. Väljaandes Ametlikud Teadaanded ilmus kaitse-eeskirja eelnõu avalikustamise teade 21. juunil 2010. a.

Looduskaitseaduse §-s 9 sätestatud kaitse alla võtmise menetluse käigus saadeti 2010. aastal kaitsealal paikneva 19 kinnisasja 21 eraomanikule ja Riigimetsa Majandamise Keskusele ning Lümända ja Kärla Vallavalitsusele teade kaitse-eeskirja eelnõu avalikustamise, sh avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu kohta. Kirjale vastas kolm maaomanikku, kellele koostati ja väljastati vastuskiri 4. augustil 2010. a.

Arvamuse esitaja nimi ja seos eelnõuga	Arvamuse kokkuvõte	Menetleja otsus
Haavassoo 37301:006:0122 (omanik)	Ettepanek jätta maaüksus osaliselt kaardil märgitud ulatuses kaitsealast välja või jätta märgitud ulatuses kehtima endiselt hoiuala kaitsekord. Lubada kunagise eluaseme varemete asukohale väikese kergehitise (kuni 10 m ²) paigaldamine ja kaevu renoveerimine. Korrigeerida praeguse hoiuala ja tulevase kaitseala piire juhul, kui kinnistut ei ole võimalik jätta hoiualaks.	Kinnistut ei jäeta osaliselt kaardil märgitud (u 4 ha) ulatuses kaitsealast välja ega jäeta hoiualaks, kuna sooja metsaelupaikade kaitse tagab paremini kaitseala sihtkaitsevöönd. Kaitse-eeskirja lisati, et kaitseala valitseja nõusolekul on kaitsealal lubatud uue ehitise püstitamine algsel taluõuekohal kaitsealal paikneva kinnistu tarbeks. Kinnistu osas kaitseala piire ei muudeta, sest alal, mida sooviti kaitsealast välja jätta, on inventeeritud kaitse-eesmärgiks olev elupaigatüüp vanad loodusmetsad (9010*). Kinnistu osaline välja jätmise vähendab kaitset vajavate elupaikade pindala ja terviklikkust kaitsealal. Tegemist on keskmise esindulikkusega vana loodusmetsaga.
Mihkli-Kuusiku 37301:006:0026 (omanik)	Ei ole nõus kinnistu arvamise ja kaitseala koosseisu kaardile märgitud ulatuses. Soovib saada infot riigipoolsest kompensatsioonist maaomanikule (millist reaalset toetust ja kui pika	Kooskõlastatult ekspertiisi tegijaga vähendati kaitseala piire kaardil näidatud ulatuses (u 5,2 ha), sest selle ala kaitse alt välja jätmise ei vähenda oluliselt kaitset vajavate elupaikade pindala ega terviklikkust kaitsealal.

	aja jooksul on võimalik maaomanikul saada). Tahab täpsemalt teada, kuidas tegevus on kooskõlas kehtiva põhiseadusega inimese omandi suhtes.	Välja jäävast 5,2 ha moodustab ainult 0,7 ha esinduslik soostuv ja soo-lehtmets ja piirimuudatusega muutub kaitseala piir looduses paremini jälgitavaks. Selgitati riigi kompensatsiooni võimalusi looduskaitse piirangutega maaomanikule. Selgitati looduskaitse alla võtmise protsessi kooskõlas olemist kehtiva põhiseadusega inimese omandi suhtes.
Põlenumetsa 37301:006:0189 (omanik)	Ei ole nõus kinnistu võtmisega Haavassoo looduskaitseala koosseisu.	Kinnistu jäetakse avalikustatud piirides kaitseala koosseisu (u 0,6 ha), sest sellel alal on kogu ulatuses inventeeritud ala kaitse-eesmärgiks olev esinduslik elupaigatüüp soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*). Kinnistu osaline välja jätmise vähendab kaitset vajavate elupaikade pindala ja terviklikkust kaitsealal.

14. juulil 2010. a toimus Keskkonnaameti Hiiu-Lääne-Saare regiooni Kuressaare kontoris kaitse-eeskirja eelnõu avalik arutelu, kus osales kuus isikut.

Kaitseala kaitse-eeskirja teine avalik väljapanek toimus 19. novembrist – 2. detsembrini 2012. a Keskkonnaameti Hiiu-Lääne-Saare regiooni Kuressaare kontoris ning Kärla ja Lümända Vallavalitsuses. Teade kaitse-eeskirja avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu kohta ilmus 12. novembril 2012. a üleriigilise levikuga ajalehes Eesti Päevaleht ja 10. novembril 2012. a kohalikus ajalehes Meie Maa. Väljaandes Ametlikud Teadaanded ilmus kaitse-eeskirja eelnõu avalikustamise teade 8. novembril 2012. a. Kärla ja Lümända Vallavalitsusele saadeti teade kaitse-eeskirja eelnõu avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu kohta.

Vastuskirju ei tulnud. 6. detsembril 2012. a pidi toimuma Keskkonnaameti Hiiu-Lääne-Saare regiooni Kuressaare kontoris kaitse-eeskirja eelnõu avalik arutelu, mis jäi osalejate puudumise tõttu ära.

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu koostamisel on arvestatud järgmiste EL õigusaktidega:

1. EÜ Nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku taimestiku ja loomastiku kaitsest (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50).
2. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2009/147/EÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta (ELT L 20, 26.1.2010, lk 7–25).

EÜ Nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ ehk loodusdirektiivi artikli 2 lõike 1 kohaselt on nimetatud direktiivi eesmärk looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitsmisega kaasa aidata bioloogilise mitmekesisuse säilimisele EL liikmesriikide territooriumil. Loodusdirektiivi artikli 3 lõigete 1 ja 2 kohaselt luuakse Euroopa ökoloogiline võrgustik Natura 2000, mille loomisse annab oma panuse iga liikmesriik võrdeliselt sellega, mil määral tema territooriumil leidub loodusdirektiivis nimetatud looduslike elupaigatüüpe ja liikide elupaiku.

Vabariigi Valitsuse 5. augusti 2004. a korralduse nr 615 „Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri“ lisa 1 punkti 2 alapunktiga 42 on Natura 2000 võrgustiku loodusalaks esitatud Haavassoo loodusala, mis hõlmab endas Haavassoo looduskaitseala. Seetõttu tuleb Haavassoo looduskaitsealal tegevuse kavandamisel hinnata selle mõju kaitse-eesmärkidele, arvestades Natura 2000 võrgustiku alade suhtes kehtivaid erisusi.

Haavassoo loodusala on kinnitatud Natura 2000 võrgustiku alaks Euroopa Komisjoni otsusega 2008/24/EÜ, 12. november 2007, millega võetakse vastavalt nõukogu direktiivile 92/43/EMÜ vastu boreaalses biogeograafilises piirkonnas asuvate ühenduse tähtsusega alade esimene ajakohastatud loetelu (teatavaks tehtud numbri K(2007) 5402 all, ELT L 12, 15.01.2008 lk 118–382). Viimati ajakohastati boreaalse biogeograafilise piirkonna loodusalade nimekirja Euroopa Komisjoni 16. novembri 2012. aasta otsusega 2013/27/EÜ, millega võetakse vastavalt nõukogu direktiivile 92/43/EMÜ vastu boreaalses biogeograafilises piirkonnas asuvate ühenduse tähtsusega alade kuues ajakohastatud loetelu (teatavaks tehtud numbri C(2012) 8229 all, ELT L 24, 26.01.2013 lk 464 – 642).

Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2009/147/EÜ ehk linnudirektiivi artikli 1 kohaselt käsitleb nimetatud direktiiv kõikide looduslikult esinevate linnuliikide kaasa arvatud nende munade, pesade ja elupaikade kaitset EL liikmesriikides. See hõlmab nende liikide kaitset, hoidmist ja kontrolli ning kasutamist. Linnudirektiivi artiklite 2 ja 3 kohaselt võtavad liikmesriigid vajalikud meetmed, sealhulgas kaitsealade loomine, eelnimetatud linnuliikide arvukuse hoidmiseks tasemel, mis vastab eelkõige ökoloogilistele, teaduslikele ja kultuurilistele nõuetele, arvestades samal ajal majanduslikke ja puhkeaja veetmisega seotud vajadusi. Haavassoo looduskaitsealal on oluliseks kaitse-eesmärgiks linnudirektiivi I lisas nimetatud linnuliigi kaitse. Ala ei ole plaanis esitada linnualade hulka lisamiseks, kuna see ei vasta linnualade valiku kriteeriumitele.

5. Määruse mõju ja rakendamiseks vajalikud kulutused

Määruse mõju on positiivne loodus- ja elukeskkonnale, aidates looduskeskkonna säilitamisega kaasa inimeste pühivajaduste ja elukvaliteedi tagamisele. Määrus aitab paremini tagada Haavassoo looduskaitsealal esinevate liikide ning metsa- ja sookoosluste kaitset. Kehtestatav kaitsekord arvestab ala eesmärgiks olevate väärtuste kaitse vajadusi ja selle rakendamine tagab nende säilimise.

Uue kaitse eeskirja kehtestamine aitab kaasa rahvusvaheliste kohustuste täitmisele, seega on mõju välissuhetele positiivne. Looduse mitmekesisuse ehk elurikkuse säilitamise ja suurendamise vajaduse sätestavad nii Euroopa 2020 kui ka Ressursitõhusa Euroopa tegevuskava. Sellest tulenevalt on elurikkuse vähenemise peatamiseks ja taastamiseks kinnitatud EL elurikkuse strateegia aastani 2020 (KOM(2011)2441), mis seab liikmesriigile konkreetsed ja mõõdetavad eesmärgid elurikkuse (liikide ja elupaikade seisundi) parandamiseks aastaks 2020. Kinnitatav õigusakt toetab otseselt toodud eesmärkide saavutamist.

Haavassoo looduskaitseala on juba enamuses Haavassoo hoiualana kaitse all, mistõttu puuduvad olulised mõjud määruse jõustumisel sotsiaalvaldkonnale, riiklikule julgeolekule, majandusele, regionaalarengule ja riigiasutuste ning kohaliku omavalitsuse korraldustele.

Vastavalt maamaksuseaduse §-le 4 kaasneb eelnõu jõustumisega kohaliku omavalitsuse maamaksutulude vähenemine. Maamaksuseaduse § 4 lõike 3 kohaselt hakkab maamaksusoodustus kehtima kaitse-eeskirja jõustumisele järgneva aasta 1. jaanuaril. Maamaksuseaduse § 4 lõike 1 punkti 1¹ kohaselt kaitsealade sihtkaitsevööndi maalt maamaksu ei maksta. Võrreldes praeguse

maamaksu laekumisega laekub maamaksu Kärla vallale vähem ligikaudu 167 eurot aastas ja Lümända vallale ligikaudu 145 eurot aastas.

Vastavalt looduskaitseaduse §-le 20 võib riik kokkuleppel kinnisasja omanikuga omandada kinnisasja, mille sihtotstarbelist kasutamist ala kaitsekord oluliselt piirab, kinnisasja väärtusele vastava tasu eest. Haavassoo looduskaitsealal on ligikaudu 112 ha eramaid. Maa-ameti ostu-müügi tehingute andmebaasi järgi on 2012. aastal tehtud tehingute alusel Lümända ja Kärla valdades maatulundusmaa ühe hektari hind keskmiselt 1675 eurot. Kaitseala kaitse-eeskirja menetlemise ajal ei laekunud ühtegi ettepanekut maa riigile omandamise kohta.

Erametsaomanikel on võimalus taotleda Natura 2000 metsatoetust. Toetuse määr Natura 2000 sihtkaitsevööndis asuva ühe hektari metsaala kohta on 109,93 eurot aastas.

6. Määruse vaidlustamine

Käesoleva määruse üldkorraldusele ehk haldusakti tunnustele vastavat osa on võimalik vaidlustada, esitades halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras kaebuse halduskohtusse. Määruses on üldkorralduse regulatsioon suunatud asja (kinnistu) avalik-õigusliku seisundi muutmisele, hõlmates eelkõige asja kasutamist ja käsutamist reguleerivaid sätteid. Seega vastavad määruses üldkorralduse tunnustele sätted, millest tulenevad kinnisasja omanikule või valdajale õigused ja kohustused on konkreetse kinnisasjaga tihedalt seotud ning puudutavad kinnisasja kasutamist või käsutamist. Halduskohtumenetluse seadustiku § 46 lõike 1 kohaselt võib tühistamiskaebuse esitada 30 päeva jooksul kaebajale haldusakti teatavaks tegemisest arvates ja sama paragrahvi lõike 5 kohaselt kaebuse haldusakti õigusvastasuse kindlakstegemiseks kolme aasta jooksul haldusakti andmisest arvates.

7. Määruse jõustumine

Käesolev määrus jõustub kümnendal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist.

8. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu on kooskõlastatud teiste ministeeriumidega eelnõude infosüsteemi EIS kaudu. Ministeeriumid on kooskõlastanud eelnõude infosüsteemis EIS eelnõu vaikimisi. Vabariigi Valitsuse relemendi § 7 lõike 4 kohaselt, kui kooskõlastaja ei ole sama paragrahvi lõigetes 1–3 sätestatud tähtaja jooksul eelnõu kooskõlastanud või jätnud seda põhjendatult kooskõlastamata, loetakse eelnõu kooskõlastatuks.

Keit Pentus-Rosimannus
Keskkonnaminister